

The Glories of Thai Crafts

Past . Present . Future

ครูช่างศิลปหัตถกรรม ปี 2565
ประเภทเครื่องดิน (เครื่องปั้นดินมอญ)

พงษ์พันธุ์ ไชยนิล

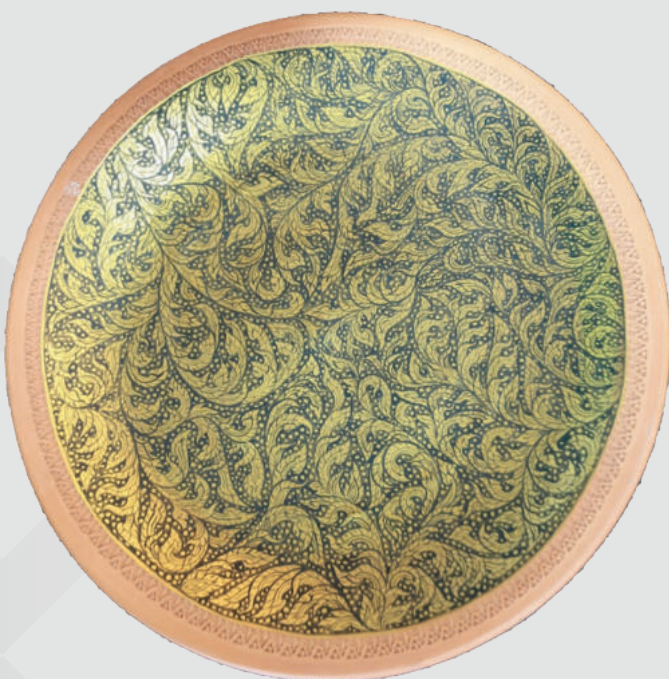
นายพงษ์พันธ์ ไชยนิล ครูช่างศิลปหัตถกรรม ปี 2565

ประเภทงาน : เครื่องดิน (เครื่องปั้นดินมอญ)

พงษ์พันธ์ ไชยนิล (47 ปี)

นำความรู้ที่ได้เรียนเพิ่มเติมมาพัฒนางานดินเผาที่ทำ และมีการต่อยอด เพิ่มมูลค่าของชิ้นงานให้มีความละเอียดมากขึ้น เพิ่มลายไทยรูปแบบที่แปลกใหม่ จนกลายมาเป็นชิ้นงานที่มีคุณภาพ ไม่เหมือนใคร และเป็นชิ้นเดียวในโลก

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

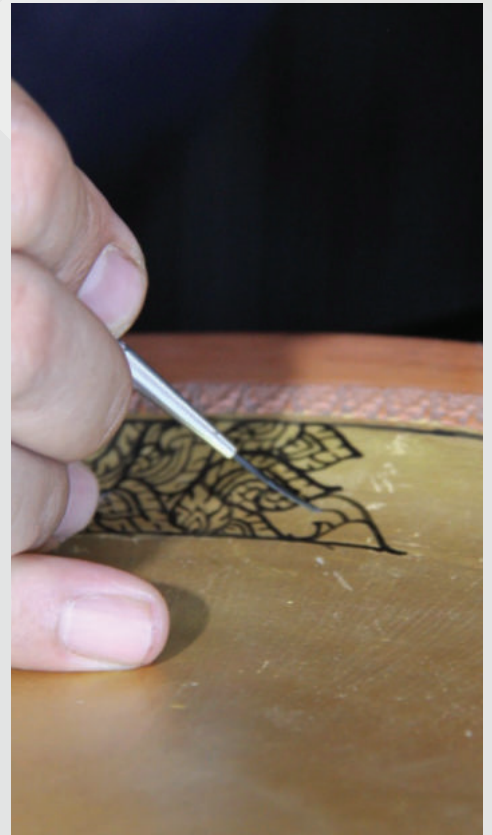
ด้วยครอบครัวสืบทอดการทำเครื่องปั้นดินเผามากกว่า 200 ปี ตั้งแต่สมัยที่มณฑลพายัพมาที่เกาะเกร็ด ซึ่งคุณพงษ์พันธุ์ ไชยนิล สืบทอดมาเป็นรุ่นที่ 5 ของตระกูลแล้ว โดยทำงานสืบทอดมาจากคุณย่า ซึ่งเป็นรุ่นที่ 3 (รุ่นที่ 4 คือ รุ่นบิดาที่ได้ทำงานทางด้านนี้ เนื่องจากคุณย่าไม่ต้องการให้ทำงานนี้ต่อ) เริ่มต้นจากการที่ได้เห็นคุณย่าทำเครื่องปั้นดินเผาชิ้นเล็กที่เป็นของที่ระลึก เลยชอบดู แต่ท่านก็ไม่ได้สอน ใช้วิธีครูพักลักจำ ได้เห็นหนังสือลายไทย จึงได้เอามาขีดเขียนมาวาด และมาแกะดินเล่น และลองแกะลายไทยลงไปในหม้อดินเผา ซึ่งคุณย่าเห็นว่าสวยงามเลยให้ช่วยงานในด้านแกะสลักตั้งแต่อายุได้ 10 ปี เมื่อคุณย่าบั้นชันงานเสร็จ ก็จะให้เอามาแกะสลัก จึงได้ทำมาเรื่อย ๆ จนได้รับฉายาว่าเป็นมือขวาของย่า ทำให้งานที่ออกมามีความแตกต่างจากเจ้าอื่น ๆ ในเกาะ ในตอนนั้นด้วยความที่ยังเด็กได้ค่าแรงเป็นเงินค่าขนม และได้รับคำชื่นชมจากคุณย่าและญาติพี่น้อง เลยฝึกฝนและทำทุกวัน มีความภูมิใจที่ได้รับคำชมเชยจากคุณย่า ทุกครั้งที่ทำงาน ครั้นมีโอกาสดูเรียนต่อที่โรงเรียนศิลปะ ได้รับความรู้เพิ่มเติม ก็นำมาพัฒนางานดินเผาที่ทำทุกวัน พัฒนาต่อยอด เพิ่มมูลค่าของชิ้นงานให้มีความละเอียดมากขึ้นมีราคาที่สูงขึ้นทำให้ไม่ต้องผลิตงานมาก แต่เน้นที่คุณภาพและไม่เหมือนใคร ซึ่งมีชิ้นเดียวในโลก

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะเชิงช่าง

- การขึ้นรูป ในสมัยโบราณจะมีขั้นตอนหลายขั้นตอน เช่น ต้องปั้นตัว ต่อขา ปั้นฝา และต่อจุกฝา มีความยุ่งยาก ต้องปั้น 3-4 รอบถึงจะได้หม้อ 1 ใบ จึงคิดค้นวิธีการที่จะทำให้เกิดความเสียหายลดลงจากที่สมัยคุณย่าทำ ซึ่งแต่เดิมที่เวลาผลิตงานจะมีความเสียหาย 40-60%
- เพื่อลดขั้นตอนการทำงานให้น้อยลง จึงได้พัฒนาวิธีการใหม่ให้เหลือขั้นตอนเดียว คือ ปั้นตัว ปั้นขา ปั้นฝาในครั้งเดียว ซึ่งได้ลองผิดลองถูกร่วมปี จึงจะสำเร็จ สามารถที่จะลดความเสียหายลงเหลือเพียง 0-10% เท่านั้น
- โดยเริ่มต้นแนวคิดปรับขั้นตอนจากการนำรูปแบบจุกหม้อของย่าที่ฝามีจุกกลม ๆ เหมือนทรงหยดน้ำ จึงคิดว่าตรงกลมๆ นี้มีพื้นที่ข้างใน นั่นคือทรงแรกทีลองทำดัดแปลงมาจากของคุณย่า โดยทำหยดน้ำให้มีขนาดใหญ่ขึ้นเป็นผอบ ซึ่งมีตัวมีขามีฝามีใบเดียวกันและทำฝาผอบด้วยแนวคิดการแกะละมุดที่มีรูปทรงเป็นพื้นปลา

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

ผลงานที่เป็นรูปทรงผอบที่มีฝาในตัว ฝาจะเป็นรูปทรงพื้น
ปลาคล้ายการแกะสลักลวดลาย รวมทั้งความละเอียดของงานที่
เกิดจากการจี้ลาย โดยการใช้ตะขากไม้ลายก่อนแล้วจึงนำไม้
ลายจี้ลงบนดิน ซึ่งการจี้ต้องใช้ทักษะขั้นสูง เนื่องจากดินจะ
นิ่ม จึงต้องจี้ให้เท่ากันสม่ำเสมอ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าชิ้นงาน
บางชิ้นมีชิ้นเดียวในโลกก็ว่าได้ เพราะไม้ลาย 1 ลาย สามารถ
จี้ลายได้ถึง 4-5 ลาย จี้ได้หลายรูปแบบ เช่น ไชว์กัน ทับกัน
ซ้อนกัน ห่าง ถี่ เป็นต้น ซึ่งทำให้เกิดลายใหม่ได้เรื่อยๆ สิ่งนี้
ถือเป็นเอกลักษณ์ของงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมา

และยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการต่อยอดโดยการเขียนลายไทย
เป็นลายทองเพื่อเพิ่มมูลค่าขึ้นไปอีกซึ่งเป็นเทคนิคที่ทำขึ้นโดย
การทำสีทองแล้วถมด้วยสีดำทับเพื่อให้เหลือสีลายทองเด่น
ขึ้นมาด้วยสีอะครีลิค ซึ่งการเขียนลายทองนี้เป็นอีกความยาก
อีกจุดหนึ่ง เนื่องจากแต่ละชิ้นงานจะมีพื้นผิวไม่เท่ากัน ความ
แคบและความกว้าง ไม่เท่ากันอีกด้วย จึงทำให้ลายแต่ละลาย
จะมีแค่เพียงชิ้นเดียวในโลก

ผลงานสำคัญๆ ที่มีความโดดเด่นที่สร้างความภาคภูมิใจ

ผอบยอดหงส์ทอง เป็นงานแกะสลักเครื่องปั้นดินเผาผสมกับงานโลหะที่เอามาประกอบเป็นยอด เป็นของขวัญถวายองค์กษัตริย์บาหลีเรน เมื่อครั้งเสด็จเยือนประเทศไทยเป็นการส่วนพระองค์จนพระญาติของพระองค์ท่านต้องนั่งเครื่องบินส่วนตัวมาตามหาซื้องานชิ้นนี้กลับประเทศ

การพัฒนาสร้างสรรค์ประยุกต์ หรือต่อยอดผลงาน

ด้วยแรงบันดาลใจหลายอย่าง เช่น จากบรรพบุรุษและคุณย่าที่ไม่ประสบความสำเร็จจนไม่ยอมให้ลูกหลานสานงานต่อจนทำให้เกิดความอยากกอบกู้งานดินเผาให้ทุกคนได้รู้ถึงภูมิปัญญาของตระกูลว่าดำเนินมาอย่างไร และจากลูกค้าที่ให้ข้อมูลว่าต้องการได้ชิ้นงานแบบไหน ให้ลองทำให้ดู จากคำแนะนำของลูกค้าว่าชอบสิ่งนี้ไม่ชอบสิ่งนี้ จะนำไปใช้แบบนี้แบบนั้น ทำให้ต้องคิดหาวิธีในการทำมากขึ้น สร้างความท้าทายให้กับตนเอง และจากการอบรมจากองค์กรต่างๆ ที่ได้ข้อมูลจากครูอาจารย์ที่ให้ความรู้ ยกตัวอย่างมานำเสนอ และข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญในงานหัตถกรรมด้านอื่นๆ ทำให้เกิดแรงบันดาลใจอยากสร้างงานใหม่ๆตลอดเวลา ซึ่งจากที่กล่าวมาข้างต้น จึงได้มีแนวคิดในการพัฒนา งาน ดังนี้

- เปลี่ยนวิธีการผลิตเพื่อลดขั้นตอนการทำงานจากที่ต้องปั้นหลายครั้งให้เหลือครั้งเดียว
- เพิ่มรายละเอียดให้มากขึ้น เน้นคุณภาพไม่เน้นปริมาณ ทำให้งานมีมูลค่ามากขึ้น ปรับเปลี่ยนรูปแบบให้มีความพิเศษของการเปิดปิดที่ซ่อนอยู่ในลวดลาย
- เพิ่มเติมการเขียนลายทองลงบนชิ้นงานและส่วนยอด บางชิ้นงานมีการนำวัสดุอื่นๆ มาประกอบเพิ่มเติม เช่น หินสี ัทญุมณี คริสตัล ทองเหลือง และอื่นๆ เพื่อเพิ่มความแปลกใหม่ให้กับชิ้นงาน ทำให้ชิ้นงานส่วนมากมีชิ้นเดียวในโลก
- ซึ่งหากจะกล่าวถึงความท้าทายในการทำงานนั้น คุณพงษ์พันธุ์ มองว่าในการสร้างชิ้นงานแต่ละชิ้นมีความยากในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การหาแหล่งดิน ซึ่งในเกาะเกร็ดก็มีน้อยลงๆ เนื่องจากทำเครื่องปั้นดินเผากันมานานมากแล้ว จึงต้องหาดินจากแหล่งอื่นๆ มาทำ ซึ่งดินแต่ละที่ก็มีคุณสมบัติที่แตกต่างกันไป ตามแหล่งที่มา ซึ่งอาจมีผลต่อสีของผลิตภัณฑ์หลังการเผา เช่น ถ้าดินดำ เมื่อเผาออกมาจะทำให้ไม่ได้สีส้ม ส่วนดินที่มีเขี้ยว เเผาออกมาแล้วจะเป็นสีขาว เป็นต้น
- ลำดับต่อมาเป็นขั้นตอนการปั้น เนื่องจากการปั้นแต่ละครั้งจะใช้แรงบันดาลใจที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลให้ได้ชิ้นงาน รูปทรง ที่แตกต่างกันไป ในแต่ละวันอาจจะปั้นได้เพียง 10 ชิ้นเท่านั้น
- ส่วนลวดลายถึงแม้จะเป็นลวดลายตั้งแต่สมัยคุณย่า แต่ก็เขียนลายที่ละเอียด ประณีตมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่า และจากแต่ละขั้นตอนที่ทำมาทั้งหมด สามารถถือได้ว่าชิ้นงานเกือบทั้งหมดมีเพียงชิ้นเดียวในโลกอีกเช่นเดียวกัน

ความมุ่งหวังตั้งใจในการอนุรักษ์ สืบทอดในงานศิลปหัตถกรรม

ในสมัยคุณย่าไม่ยอมให้ใครสืบทอดการทำงานดินเผา เพราะงานหนักและมีหลายขั้นตอนในการทำงานแต่ครั้งหนึ่งจะมีความเสียหายมาก ทำให้ได้ผลกำไรน้อย แต่ด้วยกาลเวลาและยุคสมัยที่ปัจจุบันมีสิ่งทดแทนและราคาร่อมเยากว่า ทำให้ตนเองคิดอยากจะสานต่อการทำงานเครื่องปั้นดินเผาให้คงอยู่ คิดอยากที่จะเพิ่มมูลค่าของงานดินเผาให้ได้ราคาที่สูงขึ้น ลดการผลิตให้น้อยลง แต่เพิ่มคุณภาพและมูลค่าให้มากขึ้น พยายามเก็บข้อมูลขั้นตอนการทำดินเผาในอดีตและปรับเปลี่ยนขั้นตอนให้เหมาะกับปัจจุบัน วัตถุดิบที่หายากขึ้นเลยต้องพิถีพิถันการผลิตงานให้สวยงามขึ้น มีรายละเอียดมากขึ้นคิดออกแบบให้ทันสมัยให้คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่างานดินเผาว่าควรจะต้องเก็บรักษา อนุรักษ์ภูมิปัญญาไว้

ประสบการณ์ การดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาสู่สังคม หรือชุมชน หรือคนรุ่นหลัง

- เปิดสตูดิโอที่เกาะเกร็ด เพื่อเปิดให้ทุกคนได้เข้าชมเครื่องปั้นดินเผาทั้งอดีตและปัจจุบัน เป็นการต่อยอดงานดินเผา เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้กับคนในชุมชนและคนที่สนใจงานดินเผาว่างานเครื่องปั้นดินเผาสามารถสร้างรายได้และพัฒนาต่อยอดได้อีก ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงงานดินเผาให้ทันสมัย ต่อยอดเพิ่มมูลค่าได้ และที่สตูดิโอนี้ยังเป็นศูนย์การเรียนรู้ที่เปิดให้คนที่สนใจเข้ามาฝึกทำเวิร์คช็อปด้วย
- เป็นครูพิเศษ สอนที่โรงเรียนนานาชาติบางกอกพัฒนา ในเรื่องของ Pottery ซึ่งจะเป็นเทคนิคผสมผสานระหว่างไทยกับสากล รวมเซรามิคด้วย แต่ก็ได้มีโอกาสสอดแทรกความรู้เรื่องการปั้นมือเข้าไปด้วยบางส่วน

- ได้รับเชิญไปออกงานต่างๆ มากมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- ได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรไปสอน บรรยาย สาธิตที่โรงเรียนต่างๆ รวมถึงไปออกรายการต่างๆ เพื่อนำเสนองานดินเผาที่ได้พัฒนาต่อยอดสร้างชื่อเสียงให้กับครอบครัว วงศ์ตระกูลและชุมชน
- พยายามสร้างโอกาสให้กับทุกคนในชุมชน เหมือนที่ได้รับโอกาสจากผู้ใหญ่ ได้วางสินค้าในโรงแรม โอเรียนเต็ล ได้รับความสนใจจากระดับประเทศและระดับโลก
- ก่อตั้งชมรมภายในชุมชน (ชมรมรักษ์มอญเกาะเกร็ด) เพื่อรวมกลุ่มสร้างโอกาสให้กับชุมชนได้มีความรู้และรายได้ ยกกระดับให้ชุมชนได้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนทั่วโลก

เกียรติบัตรหรือรางวัลที่เคยได้รับ (บางส่วน)

- ทายาทช่างศิลปหัตถกรรม ปี 2560 จากศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน)
- เกียรติบัตรเพื่อแสดงความขอบคุณที่เป็นไฮไลท์ของงานตลาดรองผดุงกรุงเกษม 2 ปี 2559-2560
- เป็น 10 แบนด์สุดท้ายที่ผ่านการคัดเลือกจากศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน) ในการสร้างแบนด์ ปี 2562
- เป็น 1 ใน 20 แบนด์ที่ผ่านการคัดเลือกเพื่อไปออกบูธที่ฮ่องกงของธนาคารเอสเอ็มอี
- เป็น 1 ใน 3 คนที่ได้รับคัดเลือกไปแสดงโชว์ผลงานและสาธิตที่ ลอนดอน ประเทศอังกฤษ ในงาน World Travel Mart 2017

“

ทำสิ่งที่ชอบให้เป็นสิ่งที่รัก เพราะถ้ารักที่จะทำจะทำให้
งานมีคุณค่า ชัยัน อดทน หาความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา
และ พยายามเพิ่มมูลค่ากับงานดินเผาที่ตัวเองรัก เพื่อ
เป็นตัวอย่างให้กับคนอื่นที่คิดจะทำงานดินเผาหรืองาน
ศิลปะแขนงอื่นๆ

”

The Glories of Thai Crafts

Past . Present . Future

The bottom of the page features several overlapping, wavy, glowing lines in shades of light gray and white, creating a sense of movement and depth against the light gray background.